

יעל זילברשטיין-ברזידה

יחידת סקרי טבע עירוני, החברה להגנת הטבע

שמוליק ידוב

מנהל מרכז היונקים, החברה להגנת הטבע

ציטוט מומלץ

זילברשטיין-ברזידה וידוב ש. 2020. התמודדות עם חיות בר בסביבה העירונית. *אקולוגיה וסביבה* 11(2): 4-6.

צבועים בשכונת נאות לון בבאר שבע. חיות בר נמשכות לערים כי יש בהן כל מה שהן צריכות ובשפע – מים, אוכל ומחסה | צילום: Samuel photography

התמודדות עם חיות בר בסביבה העירונית

23 ביוני, 2020

גיליון קיץ 2020 / כרך 11(2)

[בקצרה](#)

בשנים האחרונות עולה שוב ושוב סוגיית חדירת חיות הבר לסביבה העירונית, והנושא מקבל התייחסות משמעותית ברמה הממשלתית וברמת הרשויות המקומיות. בתל-אביב נפגשים מבקרי פארק הירקון והשכונות הסובבות לו עם תנים, במודיעין ובבאר שבע פוגשים תושבים צבועים מפוספסים ממש בתחום העיר, ובערים רבות, ובהן חיפה, קריית טבעון, זכרון יעקב ועוד, כמות דיווחי המפגשים עם חזירי הבר בתוך העיר עולה משמעותית משנה לשנה. לצד אזרחים הנהנים ממפגשים בלתי צפויים שכאלה, יש גם מי שחושש מהעברת מחלות, כגון כלבת, או מרגיש מאוים בשל גודלם ואופיים של מקצת ממיני בעלי החיים הללו. לעיתים לחדירת חיות בר לעיר יש גם השלכות על תשתיות עירוניות ופרטיות: פגיעת חזירי בר בגינות, לכלוך הנגרם מהפרשות עטלפי פרי וכדומה. כדי לתת את המענה הנדרש מעורבים בטיפול בסוגיה גורמים שונים: המשרד להגנת הסביבה; משרד החקלאות ופיתוח הכפר; רשות הטבע והגנים, שהיא הרשות הסטטוטורית האחראית על חיות הבר על פי החוק להגנת חיות הבר (1964); גורמים עירוניים כמו הוטרנירים העירוניים ומחלקות איכות הסביבה העירוניות; ארגונים לזכויות בעלי חיים; החברה להגנת הטבע; יד הנדיב; התארגנויות תושבים.

בין כל התופעות שהוזכרו עובר במרבית הפעמים 'חוט מקשר' לגינון עירוני מוגבר, וזאת בהשוואה לשטחים הפתוחים הטבעיים, והידר תברואה (סניטציה) ראויה בתחומי מרבית הערים. חיות בר נמשכות לערים פשוט כי יש בהן את כל מה שהן צריכות ובשפע – מים, אוכל ומחסה. הגינון העירוני והגינות בשטחים הפרטיים יוצרים סביבה עתירת מים זמינים בכל עונות השנה, ובייחוד בקיץ, כאשר הסביבה הטבעית יבשה, והאדמה בערים לרוב לחה וקלה לנבירה. בערים רבות מערך האשפה אינו חסין לנבירת בעלי חיים, ועל כן חיות הבר מגיעות בקלות לזבל שאנו מייצרים, וכך הן נהנות משפע מזון זמין. לכך מתווסף הביטחון התזונתי הנובע מתחנות קבועות ועתירות מזון המסופק בידי אזרחים מודאגים לבעלי חיים דרי רחוב (בעיקר חתולים). כל אלה הופכים את הערים שלנו למעין 'נווה מדבר' עבור מקצת ממיני חיות הבר.

סקרי טבע עירוניים רבים נערכו בעשור האחרון עבור הרשויות המקומיות על-ידי יחידת סקרי טבע עירוני של החברה להגנת הטבע, בשיתוף מרכז היונקים של החברה להגנת הטבע ובמימון ובליווי המשרד להגנת הסביבה. בסקרים אנו מציבים מצלמות מעקב בשטחים טבעיים בתחומי הערים, והם מעלים תמונת מצב ברורה ועגומה, שמוכרת לנו גם מדיווחים של תושבים רבים בערים. הסקרים מאששים כי חיות בר נמשכות לשטחים עירוניים, בעיקר במקומות שיש בהם אשפה זמינה למאכל והאכלה של חיות רחוב, ובמקומות שיש בהם גינון והשקיה אינטנסיביים ושנמצאים בין השטח הפתוח לשטח הבנוי. חלק מהערים מגבשות בעקבות הסקרים מדיניות עירונית לניהול סוגיות טבע עירוני ומתמודדות עם נושא זה בהתאם למדיניות ארצית של המשרד להגנת הסביבה [1].

רבים מהמינים הנהנים מהקרבה למשכנות האדם הם מינים כוללניים (generalist) היכולים להיזון גם מהחי וגם מהצומח ויש להם תכונות סתגלניות. מינים אלה, בצפיפות פרטים גדולה, עלולים להשפיע במידה רבה על סביבתם: לחץ טריפה על מינים

חלשים מהם, דחיקה תחרותית של מינים אחרים, הגברת הסיכון להדבקה במחלות, וכל זאת עד כדי הכחדה של מינים רבים. הסביבה העירונית אינה רק סביבה של הזדמנויות, אלא גם סביבה של סיכונים, אפילו לסתגלניים שבמיני בעלי החיים: דריסה, הידבקות במחלות, התעללות מכוונת, טריפה בידי חיות מחמד וציד בשל הפרעה לאדם או גרימת נזק. לעמדתנו, האחריות לטיפול בסוגיה מוטלת על הרשויות המקומיות, כל עירייה בתחומה. היות שהרשויות המקומיות אחראיות על הטיפול באשפה, על הגינון ועל הסברה לתושבים, בידיהן גם לפתור את הבעיה. ניצנים ראשונים לנשיאה באחריות לטיפול מושכל בבעיה עולים בתקופה האחרונה בחיפה, בקריית טבעון, בירושלים, בבאר שבע ובערים נוספות בישראל. בחיפה כינסה לפני מספר חודשים ראש העיר, ד"ר עינת קליש-רותם, פורום רחב של עובדי עירייה ובעלי עניין לטיפול בתופעת החזירים בעיר, הוחלט על הקמת ועדות משנה לטיפול בנושא, על הצבת שילוט עירוני מתאים ועל קיבוע פחי אשפה. בקריית טבעון העירייה עורכת סקר עם הציבור לבחינת ההיקף והמיקום של התופעה. בירושלים העירייה מקדמת תהליך רחב להטמנת פחי אשפה, שיוביל, בין היתר, להפחתת כניסת חיות בר לעיר. בבאר שבע החלו בהרתעה של צבועים ובמיפוי מעבריים של צבועים מהטבע אל העיר. שיתוף פעולה של גורמים עירוניים שונים, יחד עם בעלי עניין מארגוני שמירת הטבע, רשות הטבע והגנים, ארגוני זכויות בעלי החיים ותושבים ובניהול של גורם עירוני בכיר, הוא ללא ספק הדרך הנכונה לטפל בסוגיה מורכבת זו.

מקורות

1. המשרד להגנת הסביבה. 2017. [מדיניות ארצית לטבע עירוני](#).